

Regeringens proposition

1989/90: 117

med förslag till lag om särskilt
pensionstillägg till folkpension för långvarig
vård av sjukt eller handikappat barn

Prop.
1989/90: 117

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 22 mars 1990.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Ingela Thalén

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås införande av särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn. Förslaget avser att kompensera föräldrar som på grund av vård av ett sjukt eller handikappat barn under lång tid har gått miste om förvärvsinkomster och därmed fått låg ATP eller inte alls fått sådan pension. Det särskilda pensionstillägget utges till folkpension i form av ålderspension. Rätt till förmånen har en förälder som har vårdat ett sjukt eller handikappat barn under minst tio år och därvid har avstått från förvärvsarbete. Storleken av det särskilda pensionstillägget beräknas på grundval av det antal vårdår som föräldern räknas till godo, lägst 10 och högst 15. Pensionstillägget utges med ett belopp som per kalenderår motsvarar lägst 25 och högst 50 % av basbeloppet. Förmånen skall vara befriad från inkomstskatt.

Administrationn av det särskilda pensionstillägget föreslås bli en uppgift för riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna.

Kostnaderna för det särskilda pensionstillägget beräknas till 34 milj. kr. per år. Kostnaderna föreslås belasta ett nytt anslag.

Bestämmelserna om pensionstillägget tas in i en särskild lag, som avses träda i kraft den 1 januari 1991.

Vidare föreslås i propositionen konsekvensändringar i lagen (1962:381) om allmän försäkring och kommunalskattelagen (1928:370).

Lag om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Till folkpension i form av ålderspension utges ett särskilt pensions- tillägg för år räknat enligt vad som sägs i denna lag.

2 § Det särskilda pensionstillägget utges till förälder som har vårdat sjukt eller handikappat barn under minst tio vårdår och därvid har avstått från förvärvsarbete.

Det särskilda pensionstillägget kan förutom till förälder utges till någon annan som i övrigt uppfyller förutsättningarna enligt första stycket och som under vårdåren

1. i egenskap av särskilt förordnad förmyndare har haft den rättsliga vårdnaden om barnet,

2. med socialnämndens medgivande har haft hand om barnet för stadig- varande vård och fostran i syfte att adoptera det, eller

3. har varit gift med barnets förälder eller har haft barn med denne, om de varaktigt bott tillsammans.

Den som i egenskap av särskilt förordnad förmyndare hade vårdnaden om barnet vid den tidpunkt då det fyllde 18 år eller vid den tidigare tidpunkt då det ingick äktenskap skall för tid därefter likställas med en vårdnadshavare enligt andra stycket 1.

3 § Med ett vårdår avses ett kalenderår under vilket

1. föräldern under större delen av året har vårdat sjukt eller handikappat barn och

2. barnet under större delen av året har fått hel förtidspension eller helt sjukbidrag jämte handikappersättning enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring.

4 § Storleken av det särskilda pensionstillägget beräknas på grundval av det antal vårdår som föräldern räknas till godo. Till grund för beräkningen av pensionstillägget får läggas högst femton vårdår.

Vid beräkningen bortses från år för vilket föräldern enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring

1. har fått förtidspension eller sjukbidrag under större delen av kalender- året,

2. har tillgodoräknats pensionspoäng,

3. skulle ha tillgodoräknats pensionspoäng om tilläggspensionsavgift hade betalats inom föreskriven tid,

4. skulle ha tillgodoräknats pensionspoäng om undantagande från för- säkringen för tilläggspension enligt 11 kap. 7 § i lagrummets lydelse före den 1 januari 1982 inte hade gällt för honom.

För år efter det då föräldern fyllt 64 år får vårdår inte tillgodoräknas honom. Detsamma gäller för år då föräldern enligt 6 kap. 1 § tredje stycket samma lag har tagit ut ålderspension före den månad under vilken han fyllt 65 år.

5 § För tio tillgodoräknade vårdår är det särskilda pensionstillägget per kalenderår tjugofem procent av basbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen

(1962:381) om allmän försäkring. För varje vårdår som tillgodoräknas därutöver ökar tillägget med fem procent av basbeloppet.

För den som har börjat ta ut sin ålderspension tidigare eller senare än den månad under vilken han fyller 65 år minskas respektive ökas det särskilda pensionstillägget i motsvarande mån som pensionen skall minskas eller ökas vid förtida och uppskjutet uttag enligt 6 kap. nämnda lag.

6 § Om inte annat följer av denna lag skall vad som föreskrivs om folkpension i lagen (1962:381) om allmän försäkring eller i annan författning tillämpas på särskilt pensionstillägg. Detta skall dock inte gälla i fråga om samordning med livränta enligt lagen (1976:380) om arbetskadeförsäkring eller sådan livränta som avses i 17 kap. 2 § lagen om allmän försäkring.

I fråga om inkomstskatt gäller särskilda föreskrifter.

7 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, riks försäkringsverket får meddela de föreskrifter som behövs för verkställighet av denna lag.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1991.

2. Till grund för rätt till eller beräkning av särskilt pensionstillägg får inte läggas vård som getts före år 1964.

3. Med ett vårdår enligt 3 § likställs varje kalenderår från och med år 1964 till och med år 1973, under vilket föräldern har vårdat sjukt eller handikappat barn som inte uppnått 16 års ålder och barnet har fått vårdbidrag i form av invaliditetsersättning

a) i fråga om år 1964 under sex månader, och

b) i fråga om övriga år under större delen av året.

4. Med handikappersättning likställs invaliditetstillägg enligt 9 kap. 2 § lagen (1962:381) om allmän försäkring i detta lagrumms lydelse före den 1 juli 1975.

5. En förälder som är född under något av åren 1911 – 1927 får tillgodoräknas vårdår även för det år under vilket han fyllt 65 år, om han inte enligt 6 kap. 1 § tredje stycket nämnda lag har tagit ut ålderspension före den månad under vilken han fyllt 65 år.

Lag om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 12 § och 9 kap. 6 § lagen (1962: 381) om allmän försäkring¹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

2 kap.

12 §²

För varje dag då en pensionsberättigad, som är bosatt här i landet, får sjukhusvård på grund av sjukdom skall försäkringskassan ta ut en avgift enligt vad som anges i denna paragraf.

Avgift tas ut från den som uppbär hel ålderspension. Avgift tas även ut från den som uppbär hel förtidspension och som under tid med sådan pension erhållit sjukhusvård på grund av sjukdom under 365 dagar.

Avgiften beräknas av försäkringskassan med hänsyn till storleken vid vårdtillfället av pensionsförmåner i form av ålderspension och förtidspension enligt denna lag samt pensionstillskott enligt lagen (1969:205) om pensionstillskott. Avgiften skall utgöra en tredjedel av summan av förmånerna räknade per dag, dock högst 55 kronor för varje vård dag. Vid beräkningen av avgiften per vård dag skall förmånernas månadsbelopp delas med 30. Avgiften per vård dag avrundas till närmast lägre hela krontal. Avgiften för en kalendermånad får aldrig överstiga avgiften för 30 vård dagar.

Avgiften beräknas av försäkringskassan med hänsyn till storleken vid vårdtillfället av pensionsförmåner i form av ålderspension och förtidspension enligt denna lag, pensionstillskott enligt lagen (1969:205) om pensionstillskott och särskilt pensionstillägg enligt lagen (1990:000) om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikapat barn. Avgiften skall utgöra en tredjedel av summan av förmånerna räknade per dag, dock högst 55 kronor för varje vård dag. Vid beräkningen av avgiften per vård dag skall förmånernas månadsbelopp delas med 30. Avgiften per vård dag avrundas till närmast lägre hela krontal. Avgiften för en kalendermånad får aldrig överstiga avgiften för 30 vård dagar.

Avgiften tas ut genom avdrag vid utbetalning av sådana pensionsförmåner som är avgiftsgrundande enligt andra och tredje styckena. Försäkringskassan beslutar om sådant avdrag. Om avdrag inte kan göras på grund av att avgiftsgrundande förmåner inte längre lämnas, skall någon avgift inte tas ut. Inte heller skall avgift tas ut om pensionsförmånerna vid vårdtillfället eller avdragstillfället är nedsatta enligt 10 kap. 2 § eller uppbärs av annan än den pensionsberättigade enligt 10 kap. 3 §. Avgifterna tillfaller den allmänna försäkringen.

¹ Lagen omtryckt 1982: 120.

² Senaste lydelse 1988: 1543.

9 kap.

6 §

Om pensionstillskott, hustrutill-
lägg och kommunalt bostadstillägg
gälla särskilda bestämmelser.

Om pensionstillskott, hustrutill-
lägg och kommunalt bostadstillägg
samt särskilt pensionstillägg gäller
särskilda föreskrifter.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1991.

Lag om ändring i lagen (1990:000) om ändring i lagen (1990:000) om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)

Härigenom föreskrivs att 19 § samt ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (1990:000) om ändring i lagen (1990:000) om ändring i kommunalskattelagen (1928:370) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*19 §¹

Till skattepliktig inkomst enligt denna lag räknas *icke*:

vad som vid bodelning tillfallit make eller sambo eller vad som förvärvats genom arv, testamente, fördel av oskift bo eller gåva;

vinst vid icke yrkesmässig avyttring av lös egendom i andra fall än som avses i 35 § 3—4 mom.;

vinst i svenskt lotteri eller vinst vid vinstdragning på här i riket utfärdade premieobligationer och ej heller sådan vinst i utländskt lotteri eller vid vinstdragning på utländska premieobligationer, som uppgår till högst 100 kronor;

ersättning, som på grund av försäkring jämlikt lagen (1962:381) om allmän försäkring, lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring eller lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring tillfallit den försäkrade, om icke ersättningen grundas på förvärvsinkomst av 6000 kronor eller högre belopp för år eller utgör föräldrapenning, så ock sådan ersättning enligt annan lag eller särskild författning, som utgått annorledes än på grund av sjukförsäkring, som nyss sagts, till någon vid sjukdom eller olycksfall i arbete eller under militärtjänstgöring eller i fall som avses i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd eller lagen (1977:267) om krigsskadeersättning till sjömän om icke ersättningen grundas på förvärvsinkomst av 6000 kronor eller högre belopp för år, ävensom ersättning, vilken vid sjukdom eller olycksfall tillfallit någon på grund av annan försäkring, som icke tagits i samband med tjänst, dock att till skattepliktig inkomst räknas ersättning i form av pension eller i form av livränta i den mån livräntan är skattepliktig enligt 32 § 1 eller 2 mom., så ock ersättning som utgår på grund av trafikförsäkring eller, med nedan angivet undantag, annan ansvarighetsförsäkring eller på grund av skadeståndsförsäkring och avser förlorad inkomst av skattepliktig natur;

ersättning på grund av ansvarighetsförsäkring enligt grunder som fastställts i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens huvudorganisationer till den del ersättningen utgår under de första trettio dagarna av den tid den skadade är arbetsoförmögen och beräknas så att ersättningen uppgår för insjuknandedagen till högst 30 kronor och för övriga dagar till högst 6 kronor för dag;

belopp, som till följd av försäkringsfall eller återköp av försäkringen utgått på grund av kapitalförsäkring;

försäkringsersättning eller annan ersättning för skada på egendom, dock att skatteplikt föreligger dels i den mån ersättningen avser driftbyggnad på jordbruksfastighet, byggnad på fastighet som avses i 24 § 1 mom., byggnad som är avsedd för användning i ägarens rörelse eller sådan del av värdet av markanläggning som får dras av genom årliga värdeminskningsavdrag, dels i den mån köpeskilling, som skulle ha influtit om den försäkrade eller skadade egendomen i stället hade sålts, hade varit att hänföra till intäkt av fastighet eller av rörelse och dels i den mån ersättningen eljest motsvarar

¹ Med nuvarande lydelse avses den i prop. 1989/90: 74 föreslagna lydelsen.

skattepliktig intäkt av eller avdragsgill omkostnad för fastighet eller rörelse;

vinstandel, återbäring eller premieåterbetalning, som utgått på grund av annan personförsäkring än pensionsförsäkring eller sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring som tagits i samband med tjänst, samt vinstandel, som utgått på grund av skadeförsäkring, och premieåterbetalning på grund av skadeförsäkring, för vilken rätt till avdrag för premie icke förelegat;

ersättning jämlikt lagen (1956:293) om ersättning åt smittbärare om icke ersättningen grundas på förvärvsinkomst av 6 000 kronor eller högre belopp för år;

periodiskt understöd eller därmed jämförlig periodisk intäkt, som icke utgör vederlag vid avyttring av egendom, i den mån givaren enligt 20 § eller punkt 5 av anvisningarna till 46 § icke är berättigad till avdrag för utgivet belopp;

stipendium som är avsett för mottagarens utbildning och inte utgör ersättning för arbete som har utförts eller skall utföras för utgivarens räkning;

studiestöd enligt 3 eller 4 kap. studiestödslagen (1973:349), internatbidrag, studielån och resekostnadsersättning enligt 6 och 7 kap. samma lag samt sådant särskilt bidrag vilket enligt av regeringen eller statlig myndighet meddelade bestämmelser utgår till deltagare i arbetsmarknadsutbildning samt med dem i fråga om sådant bidrag likställda, och äger i följd härav den bidragsberättigade icke göra avdrag för kostnader som avsetts skola bestridas med bidrag av förevarande slag;

allmänt barnbidrag och förlängt barnbidrag;

lön eller annan gottgörelse, för vilken skall erläggas skatt enligt lagen (1958:295) om sjömansskatt;

kontantunderstöd, som utgives av arbetslöshetsnämnd med bidrag av statsmedel;

handikappersättning enligt 9 kap. 2 och 3 §§ lagen om allmän försäkring, sådan del av vårdbidrag enligt 9 kap. 4 och 4 a §§ samma lag som utgör ersättning för merkostnader, ersättning för merutgifter för resor enligt 3 kap. 7 a § samma lag eller enligt 3 kap. 5 d § lagen om arbetskadeförsäkring eller 10 § lagen om statligt personskadeskydd samt hemsjukvårdsbidrag och hemvårdsbidrag, som utgår av kommunala eller landstingskommunala medel till den vårdbehövande;

handikappersättning enligt 9 kap. 2 och 3 §§ lagen om allmän försäkring, sådan del av vårdbidrag enligt 9 kap. 4 och 4 a §§ samma lag som utgör ersättning för merkostnader, ersättning för merutgifter för resor enligt 3 kap. 7 a § samma lag eller enligt 3 kap. 5 d § lagen om arbetskadeförsäkring eller 10 § lagen om statligt personskadeskydd, *särskilt pensionstillägg enligt lagen (1990:000) om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn* samt hemsjukvårdsbidrag och hemvårdsbidrag, som utgår av kommunala eller landstingskommunala medel till den vårdbehövande;

kommunalt bostadstillägg enligt lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension;

kommunalt bostadstillägg till handikappade;

bostadsbidrag som avses i lagen (1988:786) om bostadsbidrag;

bidrag enligt lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn;

ersättning som fastställts av allmän domstol eller utgått av allmänna medel till den som — utan att det skett yrkesmässigt — inställt sig inför domstol eller annan myndighet, om ersättningen avser ersättning, traktamente eller ersättning för tidsspillan;

sådan gottgörelse för utgift eller kostnad som arbetsgivare uppburit från personalstiftelse ur medel, för vilka avdrag icke medgivits vid taxering, vid första tillfälle dylika medel finnas i stiftelsen;

gottgörelse som arbetsgivare uppburit från pensionsstiftelse, till den del stiftelsen ej ägt andra medel för att lämna gottgörelsen än sådana för vilka avdrag icke åtnjutits vid avsättning till stiftelsen;

intäkter av försäljning av vilt växande bär och svampar samt kottar som den skattskyldige själv plockat till den del intäkterna under ett beskattningsår inte överstiger 5000 kronor, såvida intäkterna inte kan hänföras till rörelse som den skattskyldige driver eller utgör lön eller liknande förmån;

ränta enligt 61 § lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt, 69 § 1 och 2 mom., 69 a § tredje stycket eller 75 a § fjärde stycket uppborrdslagen (1953:272), 36 § 3 mom. lagen (1958:295) om sjömansskatt, 22 § tullagen (1973:670), 20 § lagen (1982:1006) om avdrags- och uppgiftsskyldighet beträffande vissa uppdragsersättningar, 5 kap. 13 § lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter, 40 § lagen (1984:404) om stämpelskatt vid inskrivningsmyndigheter, 24 § lagen (1984:668) om uppboord av socialavgifter från arbetsgivare eller 32 och 34 §§ tullagen (1987:1065);

ränta som enligt bestämmelserna i 3 kap. 23 § 4 och 5 lagen (1990:000) om självdeklaration och kontrolluppgifter inte redovisas i kontrolluppgift om sådan ränta för den skattskyldige under ett beskattningsår sammanlagt inte uppgår till 500 kronor.

Beträffande vissa försäkringsbelopp som utgår till lantbrukare, skogsbrukare, yrkesfiskare, renskötare m. fl. gäller särskilda bestämmelser i punkt 16 av anvisningarna till 21 § och i punkt 11 av anvisningarna till 28 §.

(Se vidare anvisningarna.)

1. Denna lag träder i kraft, såvitt avser ersättning för merutgifter för resor den 1 juli 1990, såvitt avser särskilt pensionstillägg den 1 januari 1991 och i övrigt den 30 juni 1990.

2. De nya bestämmelserna tillämpas såvitt avser särskilt pensionstillägg första gången vid 1992 års taxering och i övrigt vid 1991 års taxering.

3. Äldre bestämmelser i 3 § tillämpas dock vid 1991 års taxering i fråga om skattskyldiga som har ett räkenskapsår som går ut under januari eller februari 1991.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 22 mars 1990

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Engström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Hellström, Johansson, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist, Thalén, Freivalds, Lööw, Persson, Molin, Sahlin, Larsson, Åsbrink

Föredragande: statsrådet Thalén

Proposition med förslag till lag om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn

1 Inledning

En arbetsgrupp inom socialdepartementet har utarbetat en promemoria med förslag till lag om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn (diarienummer F 4337/89).

Promemorian har remissbehandlats. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig hos socialdepartementet.

Till protokollet i detta ärende bör fogas dels promemorians förslag till lag om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn som *bilaga 1*, dels en förteckning över remissinstanserna som *bilaga 2*.

2 Allmän motivering

2.1 Samhällets stöd till människor med funktionshinder

Syftet med den generella välfärdspolitiken är att alla som behöver samhällets stöd för sin livsföring skall få del av den service och de stödinsatser som svarar mot vars och ens behov.

I kombination med den generella välfärdspolitiken har olika slag av åtgärder under de senaste årtiondena radikalt förändrat levnadsvillkoren för människor med funktionshinder.

I socialtjänstlagen (1980:620) och dess förarbeten markeras kommunernas ansvar för att personer med funktionshinder ges möjlighet att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra. De särskilda omsorgerna enligt lagen (1985:568) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl. (omsorgslagen) syftar till att ge psykiskt utvecklingsstörda och vissa andra enligt lagen likställda kategorier möjlighet att leva som andra och i gemenskap med andra.

Socialtjänstlagens och omsorgslagens föreskrifter om boende och service för personer med funktionshinder överensstämmer med målen för bostadspolitiken. Enligt bostadsförsörjningslagen (1947:523) skall kommunerna fortlöpande bedriva bostadsförsörjningsplanering i syfte att alla invånare i kommunen får en bostad av god kvalitet. År 1985 godkände riksdagen (1984/85:BoU24, rskr. 347) de mål och synsätt inom bostadspolitiken som förordades i propositionen (1984/85:142) om boendeförhållandena för gamla, handikappade och långvarigt sjuka. Ett av dessa mål är att alla människor oberoende av behovet av stöd, hjälp och vård skall ha rätt till en egen bostad av god kvalitet, dvs. en bostad som upplåts på sedvanligt sätt och som har god utrymmes- och utrustningsstandard i en miljö som ger förutsättningar för gemenskap och ett aktivt deltagande i samhällslivet. Ett annat mål är att de som behöver stöd och hjälp i sin dagliga livsföring skall ha rätt att få sådan hjälp i bostaden.

För en del familjer har dock anhörigvård framstått som det enda alternativet. Därför har också stödet till familjer med hemmaboende sjuka och handikappade barn och ungdomar och till vuxna personer med funktionshinder, som bor i sina föräldrahem, steg för steg förbättrats. I propositionen (1987/88:176) om äldreomsorgen inför 90-talet uttalade föredragande statsrådet att kommuner och landstingskommuner bör anställa de närstående i yrkesaktiv ålder som frivilligt vill göra en vårdinsats för äldre eller handikappade under en längre period.

I takt med att samhällets stödåtgärder har förbättrats har andelen vuxna personer med funktionshinder som bor hos sina föräldrar minskat. Det finns emellertid föräldrar som under en följd av år har lagt ner en mycket stor arbetsinsats i vården av sina sjuka eller handikappade barn också efter det att barnet uppnått vuxen ålder utan att de fått tillräckligt ekonomiskt stöd från samhället för denna insats. Sådana insatser har haft och har fortfarande stor betydelse. Utan detta arbete skulle avsevärt större resurser ha behövt sättas in från samhällets sida. Föräldrarnas arbetsinsats har i många fall inneburit att de tvingats avstå från förvärvsarbete för att kunna vårda sitt barn. Förutom mistade förvärvsinkomster har detta lett till att föräldrarna fått en lägre pension i och med att de inte kunnat tillgodoräkna sig ATP-poäng för vårdaren.

2.1.1 Vårdbidragets utveckling

Rätt till vårdbidrag inom den allmänna försäkringens ram infördes den 1 juli 1964 efter förslag av den socialpolitiska kommittén. Som motivering angavs bl. a. att särskilda hjälpåtgärder från samhällets sida åt familjer med svårt sjuka eller handikappade barn var på sin plats för att i någon mån kompensera sådana barnfamiljer för den ökade belastning som vård i hemmet av dessa barn innebar eller underlätta för föräldrarna att i materiellt hänseende bättre sörja för barnen. Den samhällsekonomiska vinsten av att handikappade barn vårdades i hemmen i stället för på institutioner bedömdes också vara betydande.

Det införda vårdbidraget utgavs till barnet för tid före den månad då det

fyllde 16 år. Det utgavs med ett belopp som för år räknat motsvarade 50% av basbeloppet. Bidraget höjdes till 60% av basbeloppet den 1 juli 1966.

Efter förslag från familjepolitiska kommittén (SOU 1972:34) höjdes vårdbidragsbeloppet från och med den 1 januari 1974 till ett belopp som motsvarade hel förtidspension till ensamstående jämte pensionstillskott. Vårdbidraget utgavs till den förälder som vårdade barnet och blev samtidigt skattepliktigt och pensionsgrundande. Kommittén framhöll i sitt betänkande att barn för vilka föräldrarna hade vårdbidrag i regel var så svårt handikappade att det var nödvändigt att en av föräldrarna stannade hemma hos barnet. Detta gjorde att vårdbidragsbeloppet borde vara så stort att det gav en viss kompensation för förälderns inkomstbortfall. Vårdbidraget borde därför tillkomma den förälder som stannade hemma för att vårda barnet och beskattas hos denne på samma sätt som annan förvärvsinkomst.

Den 1 juli 1975 ändrades villkoren för rätt till vårdbidrag. Bl. a. graderades bidraget så att såväl hel som halv förmån kunde utges.

Fr. o. m. den 1 januari 1983 infördes en bestämmelse om att vårdbidraget till en förälder med flera sjuka eller handikappade barn skulle grundas på det sammanlagda behovet av tillsyn och vård samt merkostnadernas storlek, den s. k. flerbarnsprövningen.

En lägre ersättningsnivå, en fjärdedels vårdbidrag, infördes fr. o. m. den 1 juli 1988. Den nya ersättningsnivån skulle också omfattas av flerbarnsprövning.

2.1.2 Gällande bestämmelser för vårdbidraget

Enligt 9 kap. 4 § lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) har en försäkrad förälder rätt till vårdbidrag för vård av barn som inte har fyllt 16 år om barnet på grund av sjukdom, psykisk utvecklingsstörning eller annat handikapp under minst sex månader är i behov av särskild tillsyn och vård. Vid bedömningen av rätten till vårdbidrag skall hänsyn också tas till merkostnader som uppstår till följd av barnets sjukdom eller handikapp. Vårdar föräldern flera sjuka eller handikappade barn grundas rätten till vårdbidrag på det sammanlagda behovet av stöd.

Vårdbidrag utges alltefter tillsynsbehovets omfattning och merutgifter-
nas storlek med belopp som motsvarar hel, halv eller en fjärdedel av hel förtidspension till ensamstående jämte pensionstillskott.

Av vårdbidraget kan en viss andel bestämmas som ersättning för merkostnader. Ersättningen bestäms till en viss procent av basbeloppet, nämligen

- 17% om merkostnaderna uppgår till 17 men inte 34% av basbeloppet;
- 34% om merkostnaderna uppgår till 34 men inte 50%;
- 50% om merkostnaderna uppgår till 50 men inte 65%;
- 65% om merkostnaderna uppgår till 65% eller däröver.

Vårdbidraget kan begränsas till viss tid. Behovet av bidrag skall omprövas minst vartannat år om inte det finns skäl för omprövning med längre mellanrum.

2.1.3 Ersättning för långvarig vård som lämnas av närstående

Ersättning för långvarig vård i hemmet utges för närvarande i olika former. Kontantbidrag kan lämnas från såväl kommuner som landstingskommuner. Hemsjukvårdsbidrag är ett landstingskommunalt bidrag som utgör ersättning för de kostnader som en hemsjukvårdspatient har på grund av sin sjukdom. Bidraget utges i allmänhet till den vårdbehövande och är då inte skattepliktig inkomst enligt kommunalskattelagen (1928:370). Primärkommunala hemvårds- eller vårdbidrag är främst avsedda att ersätta kostnaderna för hjälp av hemtjänstkaraktär. Dessa bidrag utges antingen till den vårdbehövande själv eller – vanligare – till vårdaren. Bidragen är sedan den 1 januari 1989 skattefria om de utges till den vårdbehövande.

Under senare år har huvudmännen för primärvård och socialtjänst i stället för att lämna kontantbidrag allt oftare valt att anställa närstående personer som vill göra en insats och som är i yrkesaktiv ålder. Föredragande statsrådet uttalade i propositionen 1987/88:176 om äldreomsorgen inför 90-talet som sin uppfattning att anställning bör vara den rätta formen i sådana här sammanhang. Anställningen innebär då samtidigt att inkomsten blir ATP-grundande för vårdaren.

Fr. o. m. den 1 juli 1989 har införts en rätt till ledighet med ersättning på sjukpenningnivån för en person som vårdar en svårt sjuk person i hemmet. Ledigheten och ersättningen omfattar högst 30 hela arbetsdagar och dagan- talet räknas för den person som vårdas. Ersättningen är skattepliktig och pensionsgrundande för vårdaren.

2.2 Pensionsgrundade inkomst

Socialförsäkringens pensionsförmåner består av folkpension inkl. de särskilda folkpensionsförmånerna handikappersättning och vårdbidrag, tilläggspension (ATP), pensionstillskott, hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg samt delpension.

Folkpension utges oberoende av tidigare inkomster, medan ATP:ns storlek är beroende av inkomst av förvärvsarbete. Till den som har låg eller ingen ATP utbetalas pensionstillskott. Delpension utges vid bortfall av inkomst till följd av en minskning av arbetstiden.

Till grund för beräkning av ATP ligger de pensionspoäng som framräknats på grundval av den pensionsgrundande inkomsten (PGI). Bestämmelserna om PGI finns i 11 kap. AFL. Enligt 1 § nämnda kapitel skall en PGI fastställas för en försäkrad på grundval av hans inkomst av anställning eller inkomst av annat förvärvsarbete. Med inkomst av anställning avses enligt 2 § samma kapitel den lön i pengar eller skattepliktiga naturaförmåner som en försäkrad har fått som arbetstagare i allmän eller enskild tjänst. Som inkomst av anställning räknas även bl. a. vårdbidrag enligt 9 kap. 4 § i den mån bidraget inte är ersättning för merkostnader.

Mitt förslag: En förälder som till följd av långvarig vård av ett sjukt eller handikappat barn har avstått från förvärvsarbete och därför har gått miste om ATP eller fått låg sådan pension kompenseras genom ett särskilt pensionstillägg till folkpension i form av ålderspension. Bestämmelserna om pensionstillägget tas in i en ny lag.

Promemorians förslag: Överensstämmer med mitt.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser utom riksförsäkringsverket (RFV) har tillstyrkt förslaget. RFV har uttryckt förståelse för att det kan finnas skäl att i efterhand förbättra villkoren för vissa grupper men är kritiskt till förslagets huvudprinciper. Enligt verket bör behovet av ekonomisk ersättning i första hand tillgodoses när vårdinsatsen görs. Att i efterhand tillgodoräkna den enskilde pensionsförmånen på oavlönade vårdinsatser innebär problem från såväl principiella som praktiska utgångspunkter. Det finns många grupper som under tidigare decennier har avstått från förvärvsarbete och därför har låg pension. Om en förändring genomförs för den i förslaget berörda gruppen är det naturligt att aktualisera motsvarande åtgärder för andra grupper med liknande förutsättningar.

Enligt RFV måste invändningar också resas mot en lagkonstruktion som innebär att förutsättningarna för rätten till förmånen kan behöva utredas upp emot 30 år i efterhand. Vissa i lagen uppställda kriterier går inte att kontrollera efter så lång tid.

RFV och Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna (FUB) framhåller att förslaget bör ses som en provisorisk lösning för redan gjorda vårdinsatser medan det för framtiden bör vidtas åtgärder som tillförsäkrar anhöriga pensionsgrundande ersättning när vården ges.

Statens handikappråd och De Handikappades Riksförbund anser att förmånen bör utges även till folkpension i form av förtidspension.

Skälen för mitt förslag: Samhällets ekonomiska stöd till föräldrar som under en lång tid vårdar sina sjuka eller handikappade barn i hemmet bör enligt de riktlinjer som läggs fast i propositionen om äldreomsorgen inför 90-talet utges i form av vårdbidrag så länge barnet är under 16 år och i form av vårdarlön från kommun eller landsting för tid därefter. Båda dessa ersättningsformer är skattepliktiga och ATP-grundande för föräldern; undantag gäller för vårdbidraget i den mån bidraget är ersättning för merkostnader. Skattepliktigt och ATP-grundande vårdbidrag infördes som framgått av avsnitt 2.1.1 fr. o. m. den 1 januari 1974. Eftersom vårdbidraget tillhör den allmänna försäkringen omfattas numera samtliga försäkrade föräldrar i Sverige av dessa regler. När det gäller vårdarlönen är dock situationen en annan. Möjligheten till sådan ersättning har under de gångna åren erbjudits en relativt begränsad grupp och ersättningen har i allmänhet utbetalats under kort tid i förhållande till den tid föräldern vårdat sitt barn.

Många föräldrar har således avstått från förvärvsarbete för att vårda sina sjuka och handikappade barn, ofta utan att få någon ekonomisk

ersättning för sin vårdinsats. Situationen har naturligtvis varit besvärlig under den tid som vårdinsatsen har utförts. Den får emellertid också konsekvenser för den pension som senare kommer att utbetalas till föräldern. Mot denna bakgrund är det rimligt att en förälder som långvarigt har lagt ner en betydande arbetsinsats i vården av ett sjukt eller handikappat barn ges en viss kompensation för mistade förvärvsinkomster och mistad eller låg ATP.

Kompensationen bör, så som förordats i promemorian, utges i form av ett särskilt tillägg till folkpensionen. Tillägget bör förbehållas föräldrar som under längre tid avstått från förvärvsarbete för att vårda sina barn. Detta särskilda tillägg till folkpensionen är att betrakta som en övergångslösning för dem som inte har kommit i åtnjutande av vårdarlön. I framtiden bör, som nämnts nyss, vårdbidrag eller vårdarlön, som är pensionsgrundande ersättningar, ges till föräldrar i denna situation.

Beträffande den kritik av principiell innebörd som av RFV riktats mot promemorieförslaget vill jag anföra följande. Jag kan hålla med om att ett pensionstillägg av föreslagen art kommer att få en uppbyggnad som i vissa avseenden kan sägas innebära avvikelser från hur socialförsäkringsförmåner annars brukar konstrueras. Jag anser emellertid att det syfte som förmånen avser att fylla är så angeläget att förslaget ändå bör genomföras. För detta ställningstagande tycker jag mig kunna hämta stöd i det samlade resultatet av remissbehandlingen.

RFV påtalar också de praktiska svårigheterna att långt i efterhand utreda om förutsättningarna för rätten till förmånen är uppfyllda. Jag är medveten om att sådana svårigheter kan uppkomma i en del fall. Inom socialförsäkringssystemet finns det emellertid åtskilliga exempel på att rätten till en förmån kan vara beroende av förutsättningar som ligger långt tillbaka i tiden. Försäkringarna mot olycksfall och sjukdom i arbetet hör hit. Svårigheterna att utreda förutsättningarna för rätten till det särskilda pensionstillägget bör inte heller överdrivas. Som jag kommer att beröra i det följande krävs för rätten till förmånen att barnet under vårdtiden har uppburit vissa socialförsäkringsförmåner som utges på grund av sjukdom eller handikapp. I akterna i de ärenden som gällt beviljande av dessa förmåner bör det inte sällan finnas uppgifter av värde för utredningen i fråga om rätten till särskilt pensionstillägg.

Statens handikappråd och De Handikappades Riksförbund anser att det särskilda pensionstillägget skall kunna utges också som folkpension i form av förtidspension.

Enligt min uppfattning är detta emellertid inte förenligt med den konstruktion som avses för det särskilda pensionstillägget. Till skillnad från vad som är fallet i fråga om pensionstillskott enligt lagen (1969:205) om pensionstillskott föreslås det inte ske någon samordning mellan det särskilda pensionstillägget och ATP. Samordning skall inte heller ske mellan pensionstillskott och särskilt pensionstillägg. Som jag återkommer till i det följande (avsnitt 2.8) föreslås vidare att det särskilda pensionstillägget undantas från inkomstskatt. Mot denna bakgrund anser jag att nu förevarande förmån endast bör utges som komplement till folkpension i form av ålderspension.

Mitt förslag: Det särskilda pensionstillägget skall kunna utges till en förälder som under minst tio s.k. vårdår har vårdat ett sjukt eller handikappat barn. Med en förälder likställs den som under vårdåren

1. i egenskap av särskilt förordnad förmyndare har haft den rättsliga vårdnaden om barnet,

2. med socialnämndens medgivande har haft hand om barnet för stadigvarande vård och fostran i syfte att adoptera det, eller

3. har varit gift med barnets förälder eller har haft barn med denne, om de varaktigt bott tillsammans.

Den som var särskilt förordnad förmyndare och vårdnadshavare för barnet vid den tidpunkt då det fyllde 18 år eller det dessförinnan ingick äktenskap, skall om vården fortsätter efter denna tidpunkt likställas med en sådan förmyndare.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt. I promemorian ges emellertid inte den som i egenskap av särskilt förordnad förmyndare har varit rättslig vårdnadshavare för barnet rätt att tillgodoräkna sig vårdår efter det att barnet har blivit myndigt. Vidare ställs i promemorian inte något krav på att den som tidigare har varit gift med barnets förälder eller har haft barn med denne skall ha varaktigt sammanbott med barnets förälder för att kunna tillhöra den förmånsberättigade personkretsen.

Remissinstanserna: Remissinstanserna är i huvudsak positiva till förslaget. Statens handikappråd och De Handikappades Riksförbund anser emellertid att förmånen bör kunna utges redan på grund av fem vårdår.

Försäkringsrätten för Södra Sverige ifrågasätter om inte uttrycket "vårdår" borde ersättas med "omvårdnadsår". Rätten pekar på att ordet "vårdår" redan förekommer i 11 kap. 6 a § AFL, i vilket lagrum uttrycket har en annan innebörd.

RFV framhåller att det är vanligt att den som är särskilt förordnad förmyndare för barnet fortsätter att vårda barnet även efter det att detta fyllt 18 år. Verket föreslår därför att även vårdtid efter det barnet fyllt 18 år skall medräknas, om domstol tidigare har förordnat om rättslig vårdnadshavare. RFV anser vidare, i fråga om den som har varit gift med barnets förälder eller haft barn med denne, att det också bör ställas krav på varaktigt sammanboende.

Försäkringsöverdomstolen anser – beträffande den personkrets som skall likställas med föräldrar – att begränsning inte bör ske till den som under vårdåren har haft barn med föräldern. Även den som sedermera får barn med föräldern bör kunna komma i fråga.

Skälen för mitt förslag: Det särskilda pensionstillägget syftar till att kompensera föräldrar och med dem likställda som till följd av vårdinsatsen har avstått från förvärsarbete och därigenom har gått miste om

pensionspoäng för ATP. Förmånen bör därför förbehållas den som under lång tid har vårdat ett sjukt eller handikappat barn. Jag finner för min del rimligt att kräva minst tio vårdår som kvalifikationsgrund. Vad som skall inläggas i begreppet "vårdår" återkommer jag till i det följande. Såsom försäkringsrätten för Södra Sverige påpekat förekommer uttrycket "vårdår" i 11 kap. 6 a § AFL. Jag anser dock att uttrycket kan begagnas även i förevarande sammanhang.

Förutom biologiska föräldrar och adoptivföräldrar kan vissa andra kategorier som typiskt sett står föräldraskapet nära komma i fråga för förmånen. Personkretsen överensstämmer härvidlag i huvudsak med vad som gäller för föräldrapenning vid barns födelse enligt 4 kap. AFL. Den nära relation till föräldern som uppstår på grund av äktenskap eller gemensamma barn bör enligt min uppfattning ha gällt under vårdåren. Jag delar sålunda inte försäkringsöverdomstolens åsikt på denna punkt: Däremot instämmer jag i de synpunkter som RFV haft i fråga om den personkrets som skall likställas med föräldrar.

Jag får i övrigt hänvisa till specialmotiveringen.

2.5 Vårdår som kvalifikationsgrund

Mitt förslag: Med ett vårdår skall avses ett kalenderår under vilket

1. föräldern under större delen av året har vårdat ett sjukt eller handikappat barn och
2. barnet under större delen av året har fått hel förtidspension eller helt sjukbidrag jämte handikappersättning enligt AFL.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt. I promemorian ställs emellertid kravet att föräldern fortlöpande skall ha vårdat barnet under hela året.

Remissinstanserna: Remissinstanserna tillstyrker i huvudsak förslaget. Några har emellertid synpunkter.

RFV, socialstyrelsen och statens handikappråd anser att det råder oklarhet om innebörden av kravet på att föräldern "fortlopande" skall ha vårdat barnet. Socialstyrelsen påpekar att det inte framgår av förslaget om avlastning i hemmet eller korttidsvistelse utanför hemmet i syfte att avlösa anhöriga eller sjukhusvistelse eller daglig verksamhet för barnet såsom barnomsorg eller skola kommer att inverka på beräkningen av vårdår och, i så fall, om avbrottens längd får betydelse.

FUB anser att föräldern bör få tillgodoräkna sig vårdår även om barnet går i förskola, skola eller vistas på dagcenter. Vårdår bör enligt FUB även få tillgodoräknas om familjen har avlösning i hemmet eller på annan plats eller om barnet tillfälligt vistas på sjukhus.

Försäkringsöverdomstolen anser att förmånen inte bör kunna utges till båda föräldrarna för samma barn. Domstolen anför att det knappast kan komma i fråga att båda föräldrarna har avstått från förvärvsarbete för att vårda sitt barn. Om det finns två eller flera barn och föräldrarna vårdar var

sitt bör däremot båda kunna kvalificera sig för det särskilda pensionstillägget. Om föräldrarna har delat på vårduppgifterna och deras sammanlagda vårdinsats – oberoende av antal barn – har uppgått till minst tio år bör det övervägas om den ene föräldern kan få tillgodoräkna sig den andres vårdår. I det sammanhanget bör även övervägas om vårdår efter en avliden förälder och en efterkommande styvförälder skall få läggas samman.

Skälen för mitt förslag: Som kvalifikationsgrund för rätt till särskilt pensionstillägg bör läggas vårdår. Med ett sådant år bör avses ett kalenderår under vilket föräldern under större delen av året har vårdat ett sjukt eller handikappat barn. Jag anser alltså inte att det finns skäl att kräva att föräldern fortlöpande skall ha vårdat barnet under hela kalenderåret. Däremot anser jag att det finns skäl att kräva att vården skall ha pågått under större delen av året, dvs. mer än sex månader. Kortare avbrott i vården bör enligt min uppfattning inte påverka föräldrarnas rätt att tillgodoräkna sig vårdår. Föräldern får sålunda anses vårda barnet även om detta tillfälligt vistas på sjukhus. Detsamma bör gälla om barnet dagligen vistas någon eller några enstaka timmar inom barnomsorg eller skola. Även andra situationer kan tänkas där barnet vistas utanför hemmet. Jag får i denna del även hänvisa till specialmotiveringen. Till ett vårdår bör vidare endast hänföras år under vilket barnet under större delen av året har fått hel förtidspension eller helt sjukbidrag jämte handikappersättning.

Som har framgått i det föregående syftar det särskilda pensionstillägget till att kompensera föräldrar som under lång tid har vårdat ett sjukt eller handikappat barn och därför har gått miste om förvärvsinkomster och därigenom fått låg ATP eller inte alls fått sådan pension. I sakens natur ligger att det mer sällan torde inträffa att båda föräldrarna – för samma barn – under samma tid uppfyller förutsättningarna för rätten till det särskilda pensionstillägget. Om så någon gång skulle vara fallet anser jag emellertid att var och en av föräldrarna bör kunna få tillgodoräkna sig var sitt vårdår för vård som lämnats ett och samma barn under samma tid. Det angivna syftet med förmånen talar enligt min uppfattning dock emot att tillåta en förälder att få tillgodoräkna sig vårdår för vårdinsatser som gjorts av någon annan person. Jag får i övrigt hänvisa till specialmotiveringen.

Mitt förslag: Det särskilda pensionstillägget skall beräknas på grundval av det antal vårdår som föräldern räknas tillgodo. Till grund för beräkningen får läggas högst 15 vårdår. Vid denna beräkning skall bortses ifrån år för vilket föräldern enligt AFL

1. har fått förtidspension eller sjukbidrag under större delen av året,

2. har tillgodoräknats pensionspoäng,

3. skulle ha tillgodoräknats pensionspoäng om tilläggs pensionsavgift hade betalats inom föreskriven tid,

4. skulle ha tillgodoräknats pensionspoäng om undantagande från försäkringen för tilläggs pension inte hade gällt för honom.

För år efter det då föräldern fyllt 64 år får vårdår inte tillgodoräknas honom. Detsamma skall gälla för år då föräldern haft förtida uttag av ålderspension.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt. I fråga om vårdår som inte får läggas till grund för det särskilda pensionstillägget innehåller promemorians förslag emellertid några skillnader i förhållande till mitt förslag. Förtidspension eller sjukbidrag som en förälder har uppburit under vårdåret föreslås sålunda påverka rätten till eller storleken av pensionstillägget endast om förmånen har uppburits under hela året. I promemorian tas vidare inte hänsyn till om föräldern haft undantagande från försäkringen för tilläggs pension under vårdåret.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har godtagit förslaget utan erinringar. Några är emellertid kritiska. Försäkringsöverdomstolen och försäkringsrätten för Södra Sverige anser att systemets konstruktion medför stora tröskeeffekter. Försäkringsöverdomstolen föreslår en "mjukare regel". En obetydlig förvärvsinkomst under något år borde kunna accepteras om inkomsten resulterat i högst en pensionspoäng eller någon bråkdel av en pensionspoäng. Särskilt borde detta gälla om endast ett år fattas för rätten till förmånen. Försäkringsrätten påpekar att en förälder som har erhållit hel pensionsförmån under elva månader av ett år skulle få tillgodoräkna sig vårdåret medan så inte skulle ske om föräldern erhållit partiell pensionsförmån under hela vårdåret. Försäkringsrätten ifrågasätter om inte en beloppsgräns är att föredra. Försäkringsrätten påpekar vidare att den som haft undantagande enligt det numera upphävda lagrummet 11 kap. 7 § AFL skulle få tillgodoräkna sig vårdår även om han har förvärvsarbetat under året.

FUB anser att en viss kontakt med yrkeslivet kan utgöra en psykologisk förutsättning för att föräldern skall orka med den isolering som ett vårdansvar för ett svårt handikappat barn ofta innebär för familjen. Även en förälder som haft inkomster som endast berättigar till en mycket knapp tilläggs pension bör därför komma i fråga för förmånen. Förbundet anser vidare att en förälder som uppburit vårdbidrag för ett visst år bör få

tillgodoräkna sig detta år som vårdår, om föräldern inte skulle ha tillgodoräknats pensionspoäng för året om vårdbidrag inte hade utgetts.

De Handikappades Riksförbund anser att rätten till förmånen inte bör gå förlorad för en förälder som tillgodoräknas pensionspoäng för en begränsad tid av de minst tio vårdår som förutsätts. I stället föreslås att det särskilda pensionstillägget minskas i motsvarande mån.

Statens handikappråd och FUB anser att eventuell "vårdarlön" som en förälder kan ha fått för vård av sitt barn inte bör påverka rätten till det särskilda pensionstillägget. Handikapprådet framhåller att sådan ersättning har betalats ut endast under kort tid i förhållande till den tid som vården lämnats.

Skälen för mitt förslag: Det särskilda pensionstillägget syftar till att ge kompensation till den som på grund av vården har avstått från förvärvsarbete och därigenom har gått miste om ATP eller endast fått en låg sådan pension. Ett vårdår under vilket föräldern har fått förtidspension eller sjukbidrag under större delen av året bör därför inte kunna kvalificera för rätt till förmånen. Detsamma bör gälla om föräldern under vårdåret har tillgodoräknats pensionspoäng för ATP eller skulle ha tillgodoräknats sådana om tilläggspensionsavgift hade betalats inom föreskriven tid. Inte heller bör ett vårdår då undantagande från försäkringen för tilläggspension gällt – enligt det numera upphävda lagrummet 1 i kap. 7 § AFL – medräknas, om pensionspoäng annars skulle ha tillgodoräknats. Det kan nämnas att ATP-poäng inte tillgodoräknas den som inte haft en inkomst som uppgått till minst ett belopp som motsvarar basbeloppet enligt AFL. Mot bakgrund av det nyss redovisade syftet med förmånen bör föräldern inte heller tillgodoräknas vårdår för år efter det han fyllt 64 år. Inte heller bör vårdår under vilket han gjort förtida uttag av ålderspension enligt 6 kap. 1 § tredje stycket AFL tillgodoräknas honom.

Som framgått av redovisningen anser några remissinstanser att även vårdår under vilka föräldern har haft inkomster som överstiger ett basbelopp enligt AFL, dvs. för närvarande 29 700 kr., under vissa förutsättningar bör kvalificera till det särskilda pensionstillägget. Enligt min uppfattning är en sådan konstruktion av det särskilda pensionstillägget emellertid inte förenlig med det grundläggande syftet – som jag tidigare redogjort för – med förmånen. Jag vill i detta sammanhang erinra om att intjänande av pensionspoäng för ATP endast har betydelse för rätten till det särskilda pensionstillägget i fråga om de vårdår som kan ligga till grund för sistnämnda förmån. Såsom påpekats av vissa remissinstanser medför förslagens utformning att tröskeleffekter kan uppstå. Sådana effekter lär emellertid inte gå att undvika utan att beräkningsreglerna byggs ut och därmed blir mer komplicerade och svårtillämpade med risk för ojämnt utfall vid den praktiska hanteringen. Jag har därför stannat för att godta den i promemorian föreslagna lösningen.

Jag får i övrigt hänvisa till specialmotiveringen.

Mitt förslag: Till en förälder som har tillgodoräknats tio vårdår utges det särskilda pensionstillägget per kalenderår med ett belopp som motsvarar 25% av basbeloppet enligt AFL. För varje vårdår som får tillgodoräknas därutöver ökas tillägget med ett belopp som motsvarar 5% av basbeloppet. För den som har börjat att ta ut sin ålderspension tidigare eller senare än den månad under vilken han fyller 65 år minskas resp. ökas det särskilda pensionstillägget i motsvarande mån som pensionen skall minskas eller ökas vid förtida och uppskjutet uttag enligt 6 kap. AFL.

Promemorians förslag: Överensstämmer med mitt utom beträffande pensionsbeloppets årsbelopp som föreslås utgöra 23% av basbeloppet.

Remissinstanserna: De Handikappades Riksförbund och statens handikappråd anser att ersättningen är otillräcklig. Övriga remissinstanser har inte haft några erinringar mot förslaget.

Skälen för mitt förslag: Det särskilda pensionstillägget bör utges med ett belopp som motsvarar högst 50% av basbeloppet. Den som vårdat barnet under minst 10 år bör tillerkännas 25% av basbeloppet. För varje år därutöver som föräldern har vårdat barnet bör pensionstillägget ökas med 5% av basbeloppet.

I enlighet med vedertagna principer inom pensionsområdet föreslås att förmånen ökas eller minskas om uppskjutet resp. förtida uttag av ålderspension skett.

Som framgår av det följande (avsnitt 2.8) föreslår jag att förmånen befrias från inkomstskatt.

2.8 Ytterligare frågor i samband med ersättningen

Mitt förslag: Det särskilda pensionstillägget ges karaktär av folkpensionsförmån. Vad som föreskrivs om folkpension skall även gälla det särskilda pensionstillägget. Livränta enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring eller livränta som avses i 17 kap. 2 § AFL skall dock inte samordnas med pensionstillägget. Förmånen skall vidare undantas från inkomstskatt. Det särskilda pensionstillägget skall läggas till grund för beräkning av sjukhusvårdsavgift enligt 2 kap. 12 § AFL.

Promemorians förslag: Överensstämmer med mitt utom i frågan om samordning.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har lämnat förslaget utan erinran. RFV anser emellertid att i synnerhet administrativa skäl talar mot att samordna förmånen med andra socialförsäkringsförmåner. Förslaget får i denna del i praktiken främst betydelse för den som uppbär yrkesskada- eller arbetsskadelivränta. Det särskilda pensionstillägget bör i stället

prövas och beräknas för sig och bara läggas till övrig folkpension. Enligt verkets uppfattning förutsätter dock en så utformad lösning att förmånen görs skattepliktig, vilket verket ävenledes förespråkar. Även Svenska kommunförbundet anser att det särskilda pensionstillägget bör göras skattepliktigt. I gengäld bör enligt verkets och förbundets uppfattning förmånens storlek höjas. RFV anser att avsteg bör göras från den i pensions sammanhang förekommande huvudregeln att pension inte får utges för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden. Försäkringsöverdomstolen föreslår i denna del att retroaktivtiden bör utsträckas till två år före ansökningsmånaden, dvs. samma tid som för närvarande gäller i fråga om förmånerna barnpension och handikappersättning. Försäkringsrätten för Södra Sverige uppger att det synes vara inkonsekvent att det särskilda pensionstillägget – till skillnad från ATP – inte räknas med i den årsinkomst som fastställs vid beräkning av förmåner enligt lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg.

Skälen för mitt förslag: Det särskilda pensionstillägget förter till sin konstruktion stora likheter med folkpensionsförmåner av skilda slag. Det är därför naturligt att de allmänna regler som gäller för folkpension också skall gälla i fråga om pensionstillägget. Från denna huvudregel finns dock skäl att göra några undantag. En samordning mellan det särskilda pensionstillägget och arbetsskade- och yrkesskadelivräntor skulle kunna föranleda administrativa svårigheter. I fråga om dessa förmåner anser jag alltså att en samordning inte bör ske.

Det särskilda pensionstillägget bör vidare undantas från inkomstskatt.

Några remissinstanser anser att det i ytterligare några avseenden finns skäl att undanta det särskilda pensionstillägget från vad som vanligen gäller beträffande folkpensionsförmåner. Sälunda ifrågasätts om inte förmånen rätteligen borde tas upp som årsinkomst vid beräkningen av hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg. Vidare framförs uppfattningen att det beträffande det särskilda pensionstillägget finns skäl att betala ut förmånen för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden. Jag delar inte dessa uppfattningar. I fråga om den först redovisade ståndpunkten vill jag anföra följande. Flertalet av de ålderspensionärer som kommer i fråga för det särskilda pensionstillägget kan förväntas helt sakna ATP eller endast ha en låg sådan pension. Om pensionstillägget skulle minska hustrutillägget eller det kommunala bostadstillägget finns risk för att reformens syfte delvis skulle motverkas för de sämst ställda pensionärerna. Beträffande den därefter framförda synpunkten vill jag erinra om att det beträffande barnpensionen och handikappersättningen föreligger särskilda omständigheter som motiverar en längre retroaktivtid än vad som följer av huvudregeln i 16 kap. 5 § AFL. I fråga om det särskilda pensionstillägget anser jag inte att skälen för ett avsteg från huvudregeln är lika starka.

Mitt förslag förutsätter även ändringar i 2 kap. 12 § och 9 kap. 6 § AFL samt 19 § kommunalskattelagen (1928:370).

Jag får i övrigt hänvisa till specialmotiveringen.

Mitt förslag: Den nya lagstiftningen skall träda i kraft den 1 januari 1991. Till grund för rätt till förmånen eller beräkning av förmånens storlek får läggas vård som har lämnats efter år 1963. Med ett vårdår enligt lagförslaget likställs varje kalenderår fr. o. m. år 1964 t. o. m. år 1973 under vilket vård har getts, om barnet har fått vårdbidrag i form av invaliditetsersättning

1. i fråga om år 1964 under sex månader, och
2. i fråga om övriga år under större delen av året.

Med handikappersättning likställs invaliditetstillägg enligt 9 kap. 2 § AFL i det lagrummets lydelse före den 1 juli 1975.

En förälder som är född under något av åren 1911 – 1927 får tillgodoräknas vårdår även för det år under vilket han fyller 65 år.

Promemorians förslag: Överensstämmer i allt väsentligt med mitt.

Remissinstanserna: Endast RFV har haft erinringar mot förslaget. Verket anser att vård som har lämnats före det vårdbidraget enligt AFL gjordes ATP-grundande inte bör kvalificera till förmånen. Om retroaktivtiden begränsades på detta sätt skulle en del av de invändningar av principiell natur som verket framfört mot förslaget minska i betydelse. Även administrativa skäl talar för en sådan begränsning av lagens retroaktivverkan.

Skälen för mitt förslag: Karaktären av den föreslagna reformen gör att det krävs vissa informationsinsatser till de föräldrar som kan komma i åtnjutande av den nya förmånen. Det blir därför särskilt viktigt att informationen om möjligheterna att ansöka om den nya förmånen blir fullödig. Mot denna bakgrund krävs en väl tilltagen förberedelsestid innan de nya reglerna kan träda i kraft. Ikraftträdandet bör vidare ske vid ett årsskifte eftersom reglerna om beräkning av vårdår knyter an till kalenderår. De nya reglerna föreslås därför träda i kraft den 1 januari 1991.

Detta innebär att särskilt pensionstillägg till folkpension tidigast kan betalas ut fr. o. m. denna tidpunkt. En förälder får tillgodoräkna sig vårdår tidigast fr. o. m. den 1 juli 1964 då vårdbidraget infördes i lagen om allmän försäkring. Utbetalning av särskilt pensionstillägg får dock inte avse tid före den 1 januari 1991.

För tid före den 1 januari 1974 utgavs vårdbidraget till barnet och inte till föräldern. Bidraget var inte heller ATP-grundande före nämnda tidpunkt. Förhållandet bör medföra att en förälder får tillgodoräkna sig vårdår också för tid före den månad då barnet fyllde 16 år, om barnet under vårdtiden erhållit vårdbidrag i form av invaliditetsersättning.

Som tidigare nämnts infördes vårdbidraget den 1 juli 1964. Jag anser det därför vara följdriktigt att en förälder får tillgodoräkna sig vårdår från och med samma år. I fråga om år 1964 bör villkoret med avseende på den tid under vilken föräldern har vårdat sjukt eller handikappat barn och barnet har fått vårdbidrag i form av invaliditetsersättning bestämmas till sex månader, medan för övriga år större delen av året bör gälla som villkor.

Förmånen handikappersättning infördes den 1 juli 1975. För tid dessförinnan kunde invaliditetstillägg utges till ålderspension eller förtidspension, om den försäkrade var ur stånd att reda sig själv och på grund härav vid upprepade tillfällen dagligen var i behov av hjälp av annan samt hjälpbehovet uppkommit innan den försäkrade fyllt 63 år. Invaliditetstillägg skulle alltid utges om den försäkrade var blind och blindheten hade inträtt innan han uppnått nyssnämnda ålder. Det sagda innebär att invaliditetstillägg bör likställas med handikappersättning i förevarande sammanhang.

Att en förälder som är född under något av åren 1911 – 1927 får tillgodoräknas vårdår även för det år under vilket han fyller 65 år kopplar till en befintlig övergångsregel beträffande rätt till ATP för dem som är födda under nämnda period.

4 Administration, kostnader och finansiering

Mitt förslag: Det särskilda pensionstillägget utges efter det att ansökan gjorts hos försäkringskassan. Kostnaderna för det särskilda pensionstillägget skall belasta ett nytt anslag under femte huvudtiteln benämnt *Särskilt pensionstillägg*. För budgetåret 1990/91 anvisas ett förslagsanslag om 17 milj. kr. Kostnaderna för förmånen skall finansieras på samma sätt som sker beträffande övriga folkpensionsförmåner, dvs. genom socialavgiften till folkpensionen och över statsbudgeten.

Promemorians förslag: Finansieringsfrågan har inte behandlats i promemorian.

Remissinstanserna: Har inte yttrat sig i finansieringsfrågan.

Skälen för mitt förslag: Särskilt pensionstillägg föreslås kunna utbetalas till en förälder som till följd av vården av ett sjukt eller handikappat barn avstått från förvärsarbete tidigast fr. o. m. år 1964. Hos försäkringskassorna finns samtliga akter avseende vårdbidrag, förtidspension/sjukbidrag, handikappersättning och dessa förmånens äldre motsvarigheter förvarade. Det är därför möjligt att utreda om förutsättningarna för rätt till särskilt pensionstillägg föreligger i ett enskilt fall. Uppgifterna i försäkringskassornas dataregister är dock inte av den arten att det den vägen går att spåra upp de personer som skulle kunna komma i fråga för det särskilda pensionstillägget. Om försäkringskassorna skulle åläggas uppgiften att spåra upp dessa personer skulle detta kräva en omfattande manuell arbetsinsats för att gå igenom samtliga akter i försäkringskassornas arkiv. En sådan arbetsinsats kan inte anses vara rimlig.

Mot denna bakgrund bör, i likhet med vad som vanligen gäller i fråga om pensionsförmåner, den som önskar få förmånen ansöka därom. Av ansökan bör framgå vilket eller vilka barn föräldern vårdat och för vilka år han önskar tillgodoräkna sig vårdår. Den reglering som erfordras i detta hänseende kan överlämnas till riksförsäkringsverket.

Beslut i ärenden angående rätt till särskilt pensionstillägg till folkpension fattas av den allmänna försäkringskassan. Beslutet bör fattas på tjänstemannanivå hos kassan. Vid överklagande av ett sådant beslut gäller samma ordning för omprövning och överklagande som tillämpas för ärenden enligt AFL. Detta innebär att beslutet först skall omprövas av försäkringskassan. Försäkringskassans omprövningsbeslut kan sedan överklagas till försäkringsrätt. Försäkringsrättens beslut kan överklagas till försäkringsöverdomstolen.

Kostnaderna för reformen är svåra att uppskatta med tanke på att tillförlitlig statistik saknas över vårdsituationer av detta slag. Det finns dock skäl att anta att den huvudsakliga handikappgrupp för vilken föräldrar gjort en sådan vårdinsats att de kan komma i fråga för det särskilda pensionstillägget utgörs av de psykiskt utvecklingsstörda. År 1988 fanns det 5 167 vuxna utvecklingsstörda som bodde kvar hos sina föräldrar. Av dessa hade 3 499 daglig verksamhet utanför hemmet. Den grupp som skulle kunna anses i så hög grad beroende av en vårdinsats av en förälder, som för den skull måste avstå från förvärvsarbete, kan således uppskattas uppgå till ca 1 500 personer år 1988. Därutöver kan naturligtvis tillkomma barn som avlidit dessförinnan. De nya reglerna avses dock inte vara förbehållna en viss handikappgrupp utan även vårdinsatser som gjorts för andra sjuka eller handikappade barn kan berättiga föräldern att tillgodoräkna sig vårdår. En uppskattning skulle kunna vara att det särskilda pensionstillägget kan komma i fråga för ca 3 000 personer.

Den maximala kostnaden per år för det särskilda pensionstillägget skulle med dessa antaganden uppgå till ca 42 milj. kr. i 1989 års penningvärde. Samtliga personer som vårdat sina barn antas dock inte nå upp till 15 vårdår, vilket minskar kostnaden för reformen. Om man antar att det genomsnittliga antalet vårdår för dem som uppbär särskilt pensionstillägg uppgår till 13 år blir kostnaden således ca 34 milj. kr. per år i samma penningvärde. Eftersom reformen avses träda i kraft den 1 januari 1991 kan kostnaden för budgetåret 1990/91 beräknas till 17 milj. kr.

Kostnaderna bör belasta ett nytt anslag under femte huvudtiteln betitlat *särskilt pensionstillägg*. För budgetåret 1990/91 anvisas ett förslagsanslag om 17 milj. kr.

5 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom socialdepartementet upprättats förslag till

1. lag om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn,
2. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
3. lag om ändring i lagen (1990:000) om ändring i lagen (1990:000) om ändring i kommunalskattelagen (1928:370).

Förslaget under 3 har upprättats i samråd med chefen för finansdepartementet. Detta förslag faller inom lagrådets granskningsområde. Förslaget är emellertid av sådan beskaffenhet att jag anser att lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

6 Specialmotivering till lagförslagen

6.1 Förslaget till lag om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn

1 §

Av paragrafen framgår att särskilt pensionstillägg utges endast till folkpension i form av ålderspension.

Pensionstillägget kan alltså inte utges som komplement till andra pensionsförmåner.

2 §

Paragrafens första stycke innehåller vid sidan av 3 § de grundläggande förutsättningarna för rätten till särskilt pensionstillägg.

Pensionstillägget avses i första rummet komma att utges till biologiska föräldrar. Av paragrafens andra stycke framgår emellertid att förmånen kan tillkomma även vissa andra personer, som funktionellt kan likställas med biologiska föräldrar. Till detta återkommer jag. Adoptivföräldrar likställs enligt föräldrabalken med biologiska föräldrar.

För rätt till särskilt pensionstillägg krävs att föräldern har vårdat ett sjukt eller handikappat barn under minst tio vårdår. I uttrycket barn ligger inte någon övre åldersgräns. Härmed åsyftas endast relationen mellan vårdaren och den som vårdas. Begreppet vårdår definieras närmare i motiveringen till 3 §. Någon utredning om barnets sjukdom eller handikapp behöver inte göras. Av 3 § framgår nämligen att förälderns rätt till pensionstillägget också är beroende av att barnet har uppburit vissa socialförsäkringsförmåner, som är anknutna till barnets sjukdom eller handikapp.

Rätten till förmånen förutsätter vidare att föräldern har avstått från förvärvsarbete under vårdtiden. Någon närmare utredning om detta rekvisit är uppfyllt lär försäkringskassan normalt inte behöva göra. Som regel får förälderns egna uppgifter härom anses vara tillfyllest. Av motiveringen till 4 § framgår vidare att det vid beräkningen av det särskilda pensionstilläggets storlek skall bortses ifrån bl. a. år för vilket föräldern har tillgodoräknats pensionspoäng.

I paragrafens andra stycke definieras vilka personer som – förutom biologiska föräldrar och adoptivföräldrar – kan komma i fråga för förmånen. Personkretsen överensstämmer med den kategori som kan få föräldrapenning enligt 4 kap. 3 och 4 §§ lagen (1962: 381) om allmän försäkring (AFL). Förhållandet skall ha gällt under vårdåren. I fråga om t. ex. en person som avses i paragrafens andra stycke tredje punkten gäller således att den som sedermera gifter sig med föräldern eller får barn med denne inte därmed får tillgodoräkna sig vårdtid dessförinnan, då relationen till föräldern varit en annan.

Paragrafens sista mening hänger samman med att den rättsliga vårdnaden om ett barn enligt föräldrabalkens regler upphör vid den tidpunkt när

barnet fyller 18 år eller vid den tidigare tidpunkt då det ingår äktenskap. Föreskriften i förevarande paragraf medför att den som var särskilt förordnad förmyndare för barnet vid denna tidpunkt skall få tillgodoräkna sig vårdår också för tid efter det att den rättsliga vårdnaden upphört, om han i övrigt uppfyller villkoren.

3 §

Rätten till särskilt pensionstillägg bygger på att föräldern kvalificerat sig för förmånen genom att kunna tillgodoräkna sig ett antal vårdår, lägst 10 och högst 15. Kalenderåret, alltså tiden den 1 januari – den 31 december ett visst år, är utgångspunkt för beräkning av ett vårdår i detta sammanhang.

Under kalenderåret skall föräldern ha vårdat barnet under mer än sex månader.

Endast ett vårdår får tillgodoräknas samma förälder under ett kalenderår. Det förhållandet att föräldern samtidigt vårdar flera sjuka eller handikappade barn innebär alltså inte att han får tillgodoräkna sig fler vårdår. Däremot kan självfallet vård av flera barn under samma kalenderår men under delvis skilda perioder föranleda att kravet på vård under mer än sex månader uppfylls.

I princip föreligger inte – till skillnad mot vad som gäller enligt 11 kap. 6 a § AFL – något hinder mot att tillgodoräkna båda föräldrarna vårdår för vård som har lämnats under samma tid. I sakens natur ligger dock att det endast undantagsvis lär inträffa att båda föräldrarna under samma kalenderår uppfyller de villkor som ställs för tillgodoräkning av vårdår.

Något krav på att vårdinsatserna helt eller delvis skall ha bestått av traditionella sjukvårdande åtgärder ställs inte. Avgörande är i stället att föräldern faktiskt har tagit hand om barnet under den ifrågavarande tiden. Det behöver inte ha rört sig om ett fortlöpande omhändertagande. För att en förälder skall uppfylla vårdrekvisitet måste han emellertid själv ha haft den reella vården av barnet.

Såsom fallet är i fråga om rätten till vårdbidrag enligt 9 kap. 4 § AFL måste föräldrarnas bundenhet till vårduppgiften bedömas. En förälder som till exempel har avstått från förvärvsarbete för att studera kan som regel inte sägas ha uppfyllt vårdrekvisitet. Kravet kan inte heller sägas ha uppfyllts om barnet har vistats en längre tid på sjukhus eller annan institution eller om det under större delen av dagen har gått i skola eller vistats inom kommunal barnomsorg eller annan omsorg. Vårdrekvisitet kan emellertid anses uppfyllt även om barnet har vistats utanför hemmet några få timmar varje dag eller en hel dag någon gång per vecka.

Det får antas att vården vanligtvis har utövats under en sammanhängande tidsperiod. Vid beräkning av vårdtiden får dock olika perioder under ett kalenderår sammanläggas. Kravet på vård av barnet kan inte anses uppfyllt om föräldern har tagit hand om detta under helger och semestrar medan någon annan till övervägande del har tagit hand om det under vardagar.

Försäkringskassans bedömning av om villkoren för förmånen är uppfyll-

da kommer normalt att ske många år efter det att vården har avslutats. I stor utsträckning får därför föräldrarnas egna uppgifter om vården tas för goda.

För att ett vårdår enligt denna lag skall föreligga krävs vidare att det barn som har vårdats har fått dels hel förtidspension eller helt sjukbidrag enligt AFL, dels handikappersättning enligt samma lag. Nämnade förmåner skall ha utgetts till barnet under större delen av samma kalenderår, alltså mer än sex månader. Enligt övergångsbestämmelse kan med vårdår likställas år fr. o. m. 1964 t. o. m. 1973 då barnet uppburit vårdbidrag i form av invaliditetsersättning.

4 §

I paragrafens första stycke anges att storleken av det särskilda pensionstillägget är beroende av det antal vårdår som föräldern tillgodoräknas. Högst 15 vårdår får medräknas.

Av andra stycket framgår att det vid bedömningen av rätten till och beräkningen av det särskilda pensionstillägget skall bortses från vissa vårdår. Hit hör sådana vårdår under vilka föräldern har fått förtidspension eller sjukbidrag enligt AFL under större delen av kalenderåret. Någon begränsning gäller inte beträffande förmånens storlek. Även halv förmån medför att vårdåret inte får läggas till grund för beräkning av det särskilda pensionstillägget. Förtidspension eller sjukbidrag som inte utgetts till föräldern under större delen av året påverkar däremot inte beräkningen av pensionstillägget.

Även vårdår för vilka föräldern har tillgodoräknats pensionspoäng, eller skulle ha tillgodoräknats pensionspoäng om tilläggspensionsavgift hade betalats inom föreskriven tid, skall undantas från beräkningen av det särskilda pensionstillägget.

Vid beräkningen skall också bortses ifrån år för vilket föräldern haft undantagande från ATP, om pensionspoäng skulle ha tillgodoräknats honom om undantagande inte ägt rum. Möjligheten att göra sådant undantag — vilket endast avsåg inkomster av annat förvärvsarbete än anställning — avskaffades fr. o. m. år 1982. Enligt övergångsbestämmelserna till det upphävda lagrummet 11 kap. 7 § AFL skall emellertid äldre föreskrifter fortfarande gälla för försäkrade som är födda år 1923 eller tidigare och för vilka undantagande varit gällande under år 1981. Regeln i andra stycket fjärde punkten kan således komma att tillämpas dels på vårdår före år 1982, dels på vårdår därefter i fråga om försäkrad som omfattas av den nämnda övergångsbestämmelsen.

I tredje stycket föreskrivs att en förälder inte skall tillgodoräknas vårdår för år efter det han fyllt 64 år. Detsamma gäller för år under vilket han har gjort förtida uttag av ålderspension. Om det förtida uttaget har återkallats föreligger däremot inte hinder mot att tillgodoräkna föräldern ett senare år som vårdår, allt naturligtvis under förutsättning att villkoren i övrigt är uppfyllda och att nyss nämnda åldersgräns ännu inte uppnåtts.

I första stycket redovisas storleken av det särskilda pensionstillägget.

Paragrafens andra stycke innehåller föreskrifter om att pensionstillägget skall ökas eller minskas om uppskjutet resp. förtida uttag av ålderspension skett. Föreskriften ger uttryck för en vedertagen princip beträffande pensionsförmåner. Motsvarande föreskrift återfinns i t. ex. lagen (1969:205) om pensionstillskott.

6 §

Det särskilda pensionstilläggets karaktär av folkpensionsförmån framgår av förslaget till ändring i 9 kap. 6 § AFL. Genom föreskriften i nu förevarande paragraf blir vad som sägs om folkpension i AFL eller i annan författning tillämpligt även på det särskilda pensionstillägget, i den mån förevarande lag inte innehåller avvikande bestämmelser. Detta innebär t. ex. att regler i bl. a. AFL om ansökan om och utbetalning av förmånen samt om omprövning och överklagande av beslut gäller också det särskilda pensionstillägget. Hänvisningen blir tillämplig även på författningar utanför AFL, t. ex. kungörelsen (1962:393) om rätt i vissa fall för kommun eller annan att uppbära folkpension.

Från denna regel görs undantag beträffande livränta enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring och livränta som avses i 17 kap. 2 § AFL. Föreskriften medför att det särskilda pensionstillägget inte skall samordnas med nämnda förmåner.

Andra stycket innehåller en upplysning om att särskilda föreskrifter gäller i fråga om inkomstskatt.

Jag får i denna del hänvisa till specialmotiveringen under 6.3.

Övergångsregler

Här hänvisas till den allmänna motiveringen (avsnitt 3).

6.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

2 kap. 12 §

Ändringen innebär att också särskilt pensionstillägg enligt den nya lagen om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn skall läggas till grund för beräkningen av den avgift som skall tas ut av en pensionsberättigad som får sjukhusvård.

9 kap. 6 §

Det nya särskilda pensionstillägget har tagits upp i denna paragraf som ytterligare en tilläggsförmån från folkpensioneringen.

6.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1990: 000) om ändring i lagen (1990: 000) om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370) Prop. 1989/90: 117

19 §

Ändringen innebär att det nya särskilda pensionstillägget enligt lagen om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn inte skall hänföras till skattepliktig inkomst.

Lagrummet berörs av förslag som har lagts fram i prop. 1989/90: 62 och prop. 1989/90: 74.

7 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

dels att

anta förslagen till

1. lag om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn,

2. lag om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring,

3. lag om ändring i lagen (1990: 000) om ändring i lagen (1990: 000) om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370),

dels att

4. till *Särskilt pensionstillägg* för budgetåret 1990/91 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag på 17 000 000 kr.

Ärendet bör behandlas under innevarande riksmöte.

8 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

1 Förslag till

Prop. 1989/90:117

Lag om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn

Bilaga 1

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Till folkpension i form av ålderspension utges ett särskilt pensions-tillägg för år räknat enligt vad som sägs i denna lag.

2 § Det särskilda pensionstillägget utges till en förälder som har vårdat ett sjukt eller handikappat barn under minst 10 vårdår och därvid har avstått från förvärvsarbete.

Det särskilda pensionstillägget kan förutom till en förälder utges till en annan person som i övrigt uppfyller förutsättningarna enligt första stycket och som under vårdåren

1. har varit rättslig vårdnadshavare för barnet,
2. med socialnämndens medgivande har haft hand om barnet för stadigvarande vård och fostran i syfte att adoptera det,
3. har varit gift med föräldern eller har haft barn med denne.

3 § Med ett vårdår avses ett helt kalenderår under vilket föräldern fortlöpande har vårdat ett sjukt eller handikappat barn och barnet under större delen av året har fått hel förtidspension eller helt sjukbidrag jämte handikappersättning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

4 § Storleken av det särskilda pensionstillägget beräknas på grundval av det antal vårdår som föräldern räknas tillgodo. Till grund för beräkningen av pensionstillägget får läggas högst 15 vårdår.

Vid beräkningen bortses ifrån år för vilket föräldern enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring

1. har fått förtidspension eller sjukbidrag under hela året,
2. har tillgodoräknats pensionspoäng,
3. skulle ha tillgodoräknats pensionspoäng om tilläggs-pensionsavgift hade betalats inom föreskriven tid.

För år efter det då föräldern fyllt 64 år får vårdår inte tillgodoräknas honom. Detsamma gäller för år då föräldern har börjat att ta ut ålderspension enligt 6 kap. 1 § tredje stycket samma lag.

5 § För tio vårdår är det särskilda pensionstillägget per kalenderår tjugotre procent av basbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring. För varje vårdår därutöver ökar tillägget 5 procent av basbeloppet.

För den som har börjat ta ut sin ålderspension tidigare eller senare än den månad under vilken han fyller 65 år minskas respektive ökas det särskilda pensionstillägget i motsvarande mån som pensionen skall minskas eller ökas vid förtida och uppskjutet uttag enligt 6 kap. nämnda lag.

6 § Om inte annat följer av denna lag skall vad som föreskrivs om folkpension i lagen (1962:381) om allmän försäkring eller i annan författning tillämpas på särskilt pensionstillägg. I fråga om inkomstskatt gäller särskilda föreskrifter.

7 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, riks-försäkrings-

verket får meddela de föreskrifter som behövs för verkställighet av denna lag.

Prop. 1989/90: 117
Bilaga 1

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1991.
2. Till grund för rätt till eller beräkning av särskilt pensionstillägg får inte läggas vård som getts före år 1964.
3. Med ett vårdår enligt 3 § likställs varje helt kalenderår från och med år 1964 till och med år 1973, under vilket föräldern fortlöpande har vårdat ett sjukt eller handikappat barn och barnet under större delen av året har fått vårdbidrag i form av invaliditetsersättning.
4. Med handikappersättning likställs invaliditetstillägg enligt 9 kap. 2 § lagen (1962:381) om allmän försäkring i detta lagrums lydelse före den 1 juli 1975.

Förteckning över remissinstanserna

Prop. 1989/90:117

Bilaga 2

Efter remiss har yttranden över departementspromemorian avgetts av försäkringsöverdomstolen, försäkringsrätten för Södra Sverige, riksförsäkringsverket, socialstyrelsen, statens handikappråd, riksrevisionsverket, Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna samt De Handikappades Riksförbund.

	<i>Sid.</i>
Regeringens proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	2
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 22 mars 1990 ...	9
1 Inledning	9
2 Allmän motivering	9
2.1 Samhällets stöd till människor med funktionshinder	9
2.1.1 Vårdbidragets utveckling	10
2.1.2 Gällande bestämmelser för vårdbidraget	11
2.1.3 Ersättning för långvarig vård som lämnas av närstående .	12
2.2 Pensionsgrundande inkomst	12
2.3 Allmänt om ersättningsfrågans reglering	13
2.4 Vårdtidens längd och den förmånsberättigade personkretsen .	15
2.5 Vårdår som kvalifikationsgrund	16
2.6 Beräkningen av det särskilda pensionstillägget	18
2.7 Förmånens storlek	20
2.8 Ytterligare frågor i samband med ersättningen	20
3 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	22
4 Administration, kostnader och finansiering	23
5 Upprättade lagförslag	24
6 Specialmotivering	25
6.1 Förslaget till lag om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn	25
6.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring	28
6.3 Förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)	29
7 Hemställan	29
8 Beslut	29
 Bilaga 1 Departementspromemorians förslag till lag om särskilt pen- sionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn	 30
Bilaga 2 Förteckning över remissinstanserna	32

